

Právo „být člověkem“

V roce 1968 redigovala švýcarská filosofka Jeanne Hersch-ová pro UNESCO sborník textů, nazvaný „Le Droit d'être un homme“. Sám tento titul knihy vyjevuje základní nevyjasněnost, ba vnitřní rozpornost myšlenky „lidských práv“. Musíme se totiž tázat, kdo je tedy vlastně „subjektem“ onoho „práva být člověkem“: je jím člověk, které již člověkem „jest“, a ono právo jen dodatečně ospravedlňuje jeho „bytí člověkem“? Anebo se tohoto práva dostává ještě nečlověku, před-člověku, který se tak teprve udělením onoho práva skutečným člověkem stává? Historicky podmíněný důraz na „přirozenost“ lidských práv ovšem ukazuje ještě jinam: tím, že se člověk už jako člověk narodil, že už člověkem „jest“, je „dáno“ zároveň i to, že na toto „být člověkem“ má také právo. „Být člověkem“ se tu stává jakoby vlastnictvím, a když už někdo něco vlastní, tak na to má právo. – A mohli bychom tento vnitřní rozpor myšlenky práv, zejména pak „přirozených práv“, demonstrovat v ještě vyostřenější podobě, kdybychom nechali stranou onen „lidský život“ a kdybychom zůstali jen u „práva být“, tedy francouzsky „le droit d'être“. Pak se nám otázky, které jsme už položili (resp. které nás „napadly“, které se nám vnutily jako velmi sugestivní a jakoby už položené), ještě dále a zřetelněji vyjasní: odkud a ke komu (k čemu) „přichází“ ono „právo být“? Předně tedy „ke komu“ („k čemu“): k někomu (něčemu), kdo (co) „už je“, nebo kdo (co) „ještě není“? Předchází „bytí“ (resp. „první jsoucnost“) nějakého jsoucná onomu „právu být“, anebo bez nějakého „práva být“ nemůže vůbec žádné „jsoucí“ začít se svou jsoucností, se svým „bytím“? A pak tu je ještě ta druhá otázka, která nás vede do ještě větších, ještě hlubších problémů: odkud přichází ono „právo být“? Nemá-li být pouze důsledkem či následkem „jsoucnosti“ či „bytí“, takže stačí „být“, a už je toto „bytí“ nějakého jsoucího ospravedlněno, už má eo ipso také „právo“ na toto „bytí“, na tuto „jsoucnost“, pak je zřejmé, že ono právo musíme pochopit jako něco, co pouhému „bytí“, pouhé „jsoucnosti“ musí předcházet: nejprve tu musí být ono „právo být“ – a teprve pak může něco začít „být jsoucí“. A toto „právo být“, které musí jsoucnosti a bytí příslušného jsoucího (vlastně „ještě nejsoucího“, ale k tomu, aby se stalo jsoucím, již jakoby se připravujícího nebo připravovaného) předcházet, se k němu zároveň musí zaměřit, tj. nemůže zůstat neadresným a tedy vlastně nic neznamenajícím prázdným ospravedlněním čehokoli, co nastane, co se stane „jsoucím“. (Musíme si tu vzpomenout na pozoruhodnou myšlenku Anaximandrovu; tem měl za to, že už to, že se něco stane e jsoucím, je jakási nespravedlnost vůči všemu tomu, co se nestalo a možná nikdy nestane, takže tato nespravedlnost musí být jakoby odčiněna tím, že všechno nastalé, všechno vzniklé musí skončit, musí zaniknout. Tady je ovšem důkladnější srovnání nezbytné.)

(Písek, 060422-1.)